PROCEEDING BOOK

SELÇUK 9. ULUSLARARASI UYGULAMALI BİLİMLER KONGRESİ

KONYA
15 - 17 ARALIK 2023

ISBN: 978-625-6830-66-0

SELCUK 9TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
DECEMBER 15 - 17, 2023
KONYA

CONFERENCE ORGANIZING BOARD
Head Of Conference: *Prof. Dr. Başak Hanedan*
Head of Organizing Board: *Dr Gültekin Gürçay*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Ali Bilgili*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Naile Bilgili*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Hülya Çiçek Kanbur*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Dwi SULISWORO*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Həcər Hüseynova*
Organizing Committee Member: *Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti*
Organizing Committee Member: *Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi*
Organizing Committee Member: *Assoc. Prof. Ivaylo Staykov*
Organizing Committee Member: *Dr. Öğr. Üyesi Naci Büyükkaracığan*
Organizing Committee Member: *Dr. Öğr. Üyesi Mehdi Meskini Heydarlou*
Organizing Committee Member: *Aynurə Əliyeva*
Organizing Committee Member: *Amaneh Manafidizaji*

All rights of this book belong to Academy Conferences Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsibleboth ethically and juridically.
Academy Global–2022 ©

Issued: 28.12.2023
ISBN: 978-625-6830-66-0

CONFERENCE ID

SELCUK 9TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES

DATE – PLACE

DECEMBER 15 - 17, 2023
KONYA

ORGANIIZATION

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey –Malaysia. United Arab Emirates - United States- Israel- Spain – Japan- Nigeria- Poland- Algeria- India- Sweden- Italy- Ghana- UK- Iran- Egypt- China- Kazakhstan- Indonesia- Lebanon- RA- Bangladesh- Azerbayjan- Philippines- México- West Africa- Cameroon- Pakistan- Nepal- Lithuania- France- Thailand- Croatia- Hungary- Eritrea- Portugal- Morocco- Bulgaria- Belarus- Australia- Georgia- Maldives. Ukrine – Germany – Greece – Russia – Tajikistan - Iraq

PRESENTATION

Oral presentation

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES :

99 Papers From Turkey And 160 Papers From Other Counteries have been presented in the conference
Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an "official assignment letter"

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan

Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia

Doç. Dr. Nazilə Abdullazadə - Azerbaijan

Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan

Prof. Dr. Ali BİLGİLİ - Turkiye

Prof. Dr. Naile BİLGİLİ - Turkiye

Prof. Dr. Başak HANEDAN - Turkiye

Prof. Dr. Asım KART - Turkiye

Dr. Öğretim Üyesi Büşra YARANOĞLU - Turkiye

Dr. Öğretim Üyesi İsmail Hakkı TEKINER - Turkiye

Doç. Dr. Şeyma ÇALIŞKAN ÇAVDAR - Turkiye

Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia

Aynurə Əliyeva - Azerbaijan

Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan

Doç. Dr. Abdulsemet AYDIN – Turkiye

Doç. Dr. Nurhan AYDIN - Turkiye

Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Turkiye

Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria

Prof. Dr. Ali BILGILI - Turkiye

Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan

Doç. Dr. Seher DİRİCAN - Turkiye

Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania

Doç. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran

Dr. Gültekin GÜRÇAY - Turkiye

Dr. Ahmet GÜMÜŞ - Turkiye

Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA - Azerbaijan

Doç. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan

Dr. Dody HARTANTO - Indonesia

Dr. Cihandar HASANHANOĞLU – Turkiye

Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran

Prof. Dr. Həcər Hüseynova - Azerbaijan

Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan

Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY - Kazakhstan

Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan

Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan

Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria

Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR - Turkiye

Doç. Dr. Tüba KARAHİSAR - Turkiye

Doç Dr. Mehmet KAYA – Turkiye

Doç. Dr., İradə Kərimova - Azerbaijan

Prof. Dr. Emine KOCA – Turkiye

Prof. Dr. Fatma KOÇ - Turkiye

Doç. Dr. F. Gül KOÇSOY - Turkiye

Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU - Turkiye

Doç Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ - Turkiye

Sonali MALHOTRA - India

Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan

Prof. Muntazir MEHDI - Pakistan

Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan

Doç. Dr. Yaprak I. OZDEMIR - Turkiye

Assist. Prof. K. R. PADMA – India

Doç. Dr. Sevinc Sadıqova - Azerbaijan

Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Turkiye

Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan

Doç. Dr. Işık SEZEN - Turkiye

Doç. Dr. Könül Səmədova - Azerbaijan

DR. Bhumika SHARMA - India

Prof. Dr. Sibel SİLİCİ - Turkiye

Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan

Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia

Assoc. prof. Ivaylo STAYKOV, Bulgaria

Doç. Dr. Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER - Turkiye

Doç. Dr. Yeliz KINDAP TEPE - Turkiye

Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia

Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam

Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan

Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia

Doç. Dr. Ali Korkut ULUDAĞ - Turkiye

Prof. Dr. Raihan YUSOPH -Philippines

Prof. Dr. Akbar VALADBIGI - Iran

Dr. Yang ZİTONG – China

SELCUK 9th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
SELCUK 9th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
NEWART 2nd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
December 15 - 17, 2023
Konya

Join Zoom Meeting
https://us02web.zoom.us/j/88193707664?pwd=MEZBL3M0SlArNWVsMjV0YUJkR3lIQT09

Meeting ID: 881 9370 7664
Passcode: 123456

SELCUK 9th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES SELCUK 9th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES NEWART 2nd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION December 15 - 17, 2023 Konya Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456				
15 ARALIK/ DECEMBER 15, 2023 / 13:00 – 15:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
SALON 1	**Selim Taşkaya**	1	ÇİMENTOLU HARÇLARDA OLİVİN ATIĞI KULLANILMASININ FİZİKSEL VE MEKANİK ÖZELLİKLER ÜZERİNE ETKİLERİ	İnşaat Mühendisi, Elif ZENGİN Prof. Dr.Serkan SUBAŞI Doç. Dr. Ahmet DEMİR
		2	DISTRIBUTION HIERARCHY OF LEGAL PERSON AND REAL PERSON PLOTS AT THE PARCELATION PHASE	Selim Taşkaya
		3	GÖZENEKLİ YAPILARDA DOLGU MALZEMESİ KULLANIMININ MEKANİK ÖZELLİKLERE ETKİSİNİN İNCELENMESİ	Doç.Dr., Erkan BAHÇE Gözde ERENER Dr. Öğr. Üyesi, Ender EMİR Öğr.Gör.Dr., Burak ÖZDEMİR
		4	ADAPTIVE REUSE AND CULTURAL LANDSCAPE IN THE CASE OF SEDDÜLBAHİR CASTLE OPEN AIR MUSEUM	Res. Assist. Dr. Necla Ece ÖNCÜL Res. Assist. Tuğçenur METİN PARLAK
		5	EFFECT OF CALCINED BORON WASTE ADMIXTURE ON HIGH TEMPERATURE PERFORMANCE OF CONCRETE	Research Assistant Emrah TURAN Assoc. Prof. Dr. Meral OLTULU
		6	HAM VERMİKÜLİT İKAMELİ ÇİMENTO HARCININ YÜKSEK SICAKLIK PERFORMANSININ İNCELENMESİ	Dr. Öğr. Üyesi Zinnur ÇELİK Arş. Gör. Emrah TURAN Doç. Dr. Meral OLTULU
		7	KIRSAL YERLEŞMELERDE MİMARİ BOYUTUN İRDELENMESİ: ELEVİT-TROVİT YAYLALARI	Dr.Öğr.Üyesi, Birgül ÇAKIROĞLU Doç.Dr.Reyhan AKAT Dr. İsmail Raci BAYER

KIRSAL YERLEŞMELERDE MİMARİ BOYUTUN İRDELENMESİ: ELEVİT-TROVİT YAYLALARI

Dr.Öğr.Üyesi, Birgül ÇAKIROĞLU
Artvin Çoruh Üniversitesi, bcakiroglu@artvin.edu.tr
Doç.Dr.Reyhan AKAT
Yozgat Bozok Üniversitesi, reyhan.akat@bozok.edu.tr
Dr. İsmail Raci BAYER
Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, iraci.bayer@csb.gov.tr

ÖZET

Anadolu'da özellikle de Doğu Karadeniz Bölgesinde yaşamakta olan bir yayla kültürü bulunmaktadır. Bu yayla kültürü, yıllar boyu dağlık alanlardaki kırsal kesimde yaşamakta olan halkın yaşantısına renk katmıştır. Dinlenme, hayvancılık, sağlık gibi pek çok nedenden ötürü yaz aylarında yaylalara göç etmekte olan insanlar, buralarda mimariyi geliştirmiş ve yaşatmışlardır. Bu çalışmada, kırsal yerleşme dokusunun planlamasındaki, mimari boyutun irdelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında örnek alan olarak, Rize İli Çamlıhemşin İlçesindeki Elevit, Tirovit yaylaları yer almaktadır. Sonuçta yayla konutlarının kendilerine özgü mimari özelliklerini ve peyzajını bozmadan farklı işlevler yükleyerek yaşatılması ve gerektiğinde turizme kazandırılması, turizm potansiyelinin artmasına yardımcı olunması için yapılması gereken iyileştirme, koruma, yenileme önerileri ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yayla, Geleneksel Mimari, kırsal konut, yerleşmeler, sürdürülebilirlik, Doğa Turizmi, Ekoloji

ANALYSING THE ARCHITECTURAL DIMENSION IN RURAL SETTLEMENTS: ELEVİT-TROVİT PLATEAUS

ABSTRACT

There is a highland culture living in Anatolia, especially in the Eastern Black Sea Region. This highland culture has added colour to the lives of the people living in rural areas in mountainous areas for years. People who migrate to the highlands in summer for many reasons such as rest, animal husbandry and health have developed and kept alive the architecture here. In this study, it is aimed to examine the architectural dimension in the planning of rural settlement texture. Within the scope of the study, Elevit and Tirovit plateaus in Çamlıhemşin District of Rize Province are included as sample areas. As a result, improvement, protection and renovation suggestions are put forward in order to keep the plateau dwellings alive by loading different functions without disturbing their unique architectural features and landscape, and to bring them to tourism when necessary, and to help increase the tourism potential.

Keywords: Plateau, Traditional Architecture, rural housing, settlements, sustainability, Nature Tourism, Ecology

1. GİRİŞ

Açık yeşil alanlar; bol güneş, temiz hava ve serbest hareketler yapmaya imkân tanıyarak, insanın sağlığı üzerinde olumlu, yenileyici ve yararlı etkilerde bulunur, sağlıklı bir toplumun oluşmasında ve gelişmesinde etkin rol oynarlar. Kent gürültüsünden, kalabalığından, tozundan dumanından kaçıp sığınabileceği bir sığınak görevi görürler. İnsanların doğa ile ilişkilerini sürdürmelerinde rekreasyonel etkinlikler ve etkinliklerin yapıldığı doğa-dağ alanları giderek büyük önem taşımaktadır. Bahçelerinde çalışmak ve dinlenmek, açık yeşil alanda yürümek veya spor yapmak, doğanın güzelliğini takdir etmek, düşünsel ferahlamayı sağlamak, "mutlu yaşam koşullarından" yararlanmayı sağlamak açısından yaylalar ve dağ turizmi oldukça önemlidir.

İnsanların büyük bir bölümünü yakından ilgilendiren yaylacılık faaliyetleri ile, bu faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanlar olan yaylalar; kültürel, ekonomik, coğrafya ve turizm bakımından önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Geniş bir dağılım ve çeşitlilik gösteren, farklı nitelikteki sosyal, ekonomik grupların yaşam ve ekonomik faaliyet alanları olan yaylalarla, yaylacılığın özelliklerini, gösterdikleri farklılıkları anlayabilmek için bu konunun derinlemesine araştırılması gerekmektedir [1]

Doğa turizmin yararları şu şekilde özetlenebilir:

*Kırsal alanların çok büyük yer tuttuğu bir ülkede turizmi, kıyı turizminin egemenliğinden kurtararak bu bölgelere yayma fikri değerlendirilmesi gereken önemli bir fırsattır.
*Doğa turizm, kırsal alanlarda çalışan çiftçiler için ek bir gelir kaynağıdır.
*Doğa turizmi, doyum noktasına gelmiş ve bu nedenle turizm açısından dinlendiricilik özelliklerini yitirmiş olan geleneksel tatil yörelerinin yükünü hafifletir.
*Doğa turizmi, turistik hareketlerin mekân içinde dengeli dağılımını sağlar.
*Kırsal yörelerin deniz kıyılarına nazaran daha sakin ve daha dinlendirici özellikler taşıdığı kanıtlanmıştır.
*Kırsal yörelerde turistik faaliyetlerin maliyeti düşüktür. Bu nedenle fazla sayıda turistin, turistik hareketlere katılma olanağı artar.
*Kentsel ve kırsal alan arasında sosyal ve fiziksel yaşam ayrıcalıkları önemli ölçüde giderilir.
*Doğa turizmi, tarım ve sanayi faaliyetlerinin yetersizliği nedeniyle nüfus kaybına uğrayan yöreleri canlandırarak yerli nüfusun bulunduğu yörede kalmasını sağlar, büyük kentlere dönük göç hareketlerini önler [1,2].

Dağ turizminin gelişmesinde dikkate alınacak plan kararlarının yönlendirilmesinde iki ana hedef belirlenmiştir;

PROCEEINGS BOOK

*Turizmde çeşitliliği arttırmak üzere zaten var olan yayla, dağ ve kış turizmi potansiyelini geliştirmek,
*Planlama kapsamındaki mevcut doğal değerlerin bitki örtüsü, topografya ve siluet etkisi ile korunarak, geleneksel yapı tarzının sürdürülmesini sağlayıcı önlemler getirmek [3].

Yayla yerleşmelerinin ortaya çıkmasının temelinde, bir ölçüde tarımsal zorunluluk ve kırsal yörelerin bu tarım ürünlerine duyduğu ihtiyaç bulunmaktadır. Kırsal yerleşmelerde, yerleşik üretim kaynaklarının yanı sıra, hayvancılık önemli bir yer tutmaktadır. Bu üretim biçiminin asgari teknolojilerden bile yoksun olarak sürdürülmesi, özgün üretim biçimlerinin geliştirilmesini sağlamıştır. Bu noktada doğal kaynaklar ön plana çıkmaktadır. Bu kaynaklara bağlı olarak, bir köyün birden çok yaylası da olabilmektedir [4]. Türkiye'nin sahip olduğu zengin tarihi ve doğal değerler nedeniyle koruma-geliştirme planları giderek önem kazanmaktadır. Koruma-geliştirme planları hangi kapsamda, hangi ölçekte ve nerede olursa olsun saptama-belgeleme, değerlendirme ve uygulama aşamalarını içermek zorundadır [5].

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Çalışma Alanı

Çalışma Alanının Seçimi;
1. Mülakat tekniği (Yöre halkı ile görüşülerek),
2. Dış gözlem tekniği (Gidip görmeyi amaçlayan alan çalışması),
3. Çeşitli dergi, kitap, il yıllığı, tez v.b. yayınlara dayalı tespit çalışması ile

Türkiye'nin kuzeyinde Doğu Karadeniz sahil boyunca uzanan bir dağ sırası, Kuzey Anadolu Dağları'nın doğudaki bölümünü oluşturan Kaçkar Dağları çalışma alanı olarak seçilmiştir. Rize İli Kaçkar dağlarındaki Kavron, Verçenik, Kemerli (Kuşaklı), Altıparmak zirveleri ile her yıl yaz ve kış dağcıların geldiği en çok ziyaret edilen iller arasındadır. Birçok tırmanış rotaları, bu rotalar üzerinde bulunan yaylalar ve yayla kültürü mimarisi önem arz etmektedir. Bu mimarsız mimarlık son yıllarda aşırı yoğunluk ile hızlı yapılaşma sonucu özünü yitirmektedir. Rize, Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan ve Karadeniz'e sahili olan bir ildir. Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Rize'nin, batısında Trabzon, doğusunda Artvin, güneybatısında Bayburt, güneyinde Erzurum illeri bulunur. Dik yamaçlı vadileri, dağları, buzul gölleri, yaylaları, kemer köprüleri, kaleleri ve dereleri ile bir turizm beldesidir. Zirvelere Rize tarafından çıkışlarda; Çamlıhemşin ilçesinden geçilerek gidilmektedir. Çamlıhemşin ilçesinde birçok yaylalar arasında çalışma alanı olarak belirlenen yaylalar Rize iline ait Çamlıhemşin ilçesindeki Elevit ve Tirovit Yaylalarıdır.

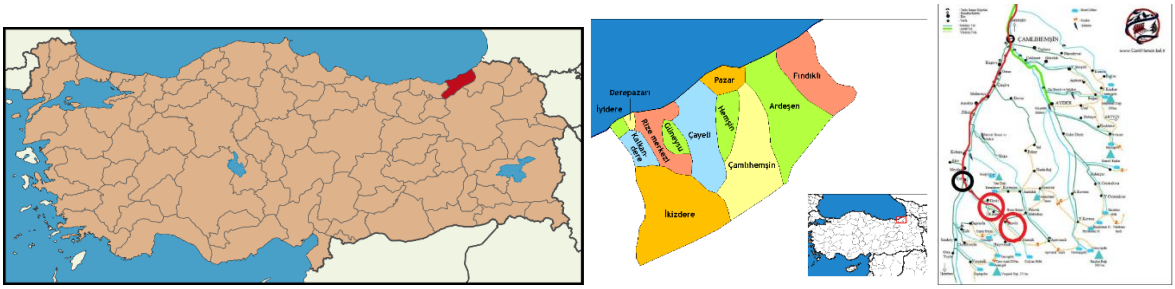

Görsel 1. Rize İlinin Konumu [6], İlçeleri [6], Çalışma Alanı haritası [7]

Çamlıhemşin Rize ilinin denize sınırı olmayan ilçelerinden biridir. Yaylalara çıkarken Fırtına deresi, 13.yy Komnenoslar Döneminde yapılmış Zilkale, taş köprüler, Çat vadisindeki geleneksel konutlar görülür.

Görsel 2. Yaylara Çıkarken Çamlıhemşin'de Doğal, Tarihi, Kültürel değerler

2.2. Yöntem

Bu çalışmada, incelemeye alınan Çamlıhemşin ilçesindeki Elevit ve Tirovit yaylalarda; mevcut durumun tespitine yönelik, gözlem, inceleme, veri toplama, analiz, değerlendirme ve önerilerden oluşan; yerinde yapılan tespit, fotoğraflar yardımıyla görsel, biçimsel incelemeye dayalı bir yöntem kullanılmıştır. Kırsal yerleşim alanların planlamasında mevcut doğal değerlerin bitki örtüsü, topografya ve siluet etkisi ile korunarak, geleneksel yapı tarzının sürdürülmesini sağlayıcı çalışmalar yapılması, kültürel sürekliliğin sağlanmasına katkı yapmaktadır. Yeniden yapılacak yapıların o yöreye özgü mimariye uygun olarak inşa edilmesi ya da var olan yapıların kendilerine özgü mimari özelliklerini ve peyzajını bozmadan yaşatılması ve gerektiğinde turizme kazandırılması, turizm potansiyelinin artmasına yardımcı olunması için yapılması gerekenler ortaya konmakta, yaylada var olan yayla konutlarının mimari özelliklerini belirlemek amaçlanmıştır.

Çalışma Alanına ilişkin Saptama Çalışmaları; Çalışma alanının belirlenmesinden sonra çalışma alanına ilişkin özelliklerin tespiti iki aşamada gerçekleşmiştir.

1. Analiz için, yerinde görmeyi amaçlayan alan çalışması; alana ilişkin fotoğraf, slayt, röleve ve verilerin kaydedilmesine yönelik saptama formunu,
2. Alana ilişkin bilgilerin toplandığı literatür çalışmasını içerir.

Yüksek ve engebeli topraklara sahip ilçenin; güneyi, doğu-batı doğrultusunda kavis çizen ve denize paralel olan, yükseklikleri 2000-4000 metreyi bulan Kaçkar Dağları ile çevrilidir. Kaçkar Dağları üzerinde jeomorfolojik olaylar sonucu oluşmuş birçok irili ufaklı krater gölleri (Büyük Deniz Gölü, Meterez Gölü, Yıldız Gölü, Dönen Gölü, Serincef Gölü, Kara Göl v.s.) mevcuttur. İlçe merkezinden geçen Fırtına Deresinden dolayı da Fırtına Vadisi olarak anılır. Çamlıhemşin'in eski adı 'Vicealtı'dır. 1953'de ise Ardeşen ilçe olunca, Vicealtı 'Çamlıca' adı ile bu ilçeye bağlandı. 1957'de Çamlıhemşin adını alarak ilçe haline getirildi. İklimi her mevsim yağışlıdır. Sıcaklık kışın -7 dereceye kadar düşmekte, yazın ise 25 dereceye kadar yükselmektedir. Çamlıhemşin'de başlıca yaylalar Çat, Elevit, Varoş, Verçembek, Başyayla, Ortayayla, Tirovit, Palovit, Haçıvanak, Karmik, Hapıvanak, Samistal, Pokut, Sal, Hazindağ, Hamlakit, Aşağı Kavrun, Yukarı Kavrun, Kaçkar, Ayder yaylalarıdır [8].

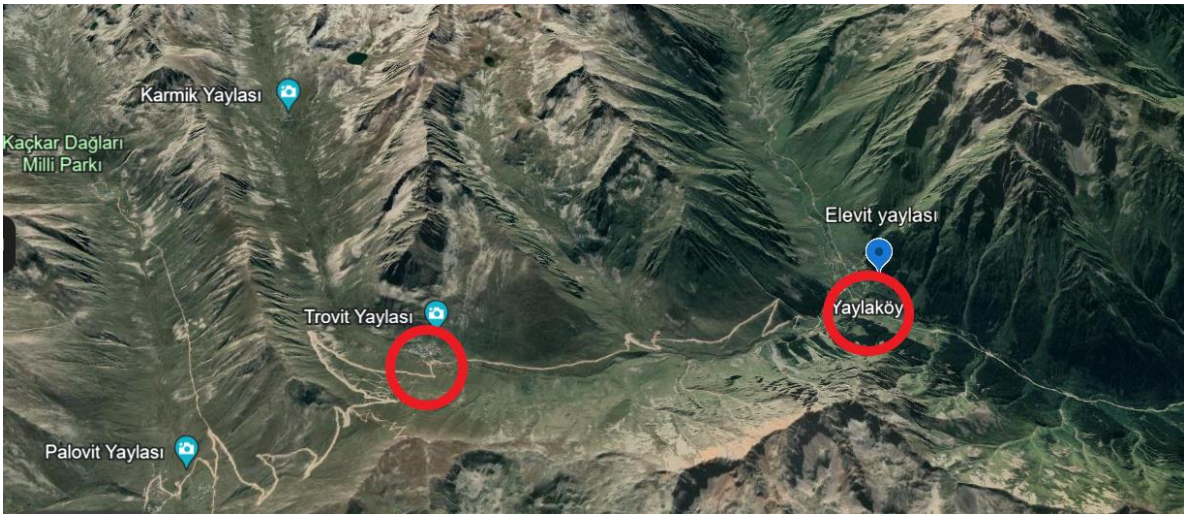

Görsel 3. Trovit Yaylası, Elevit Yaylası (Google earth)

Görsel 4. Elevit Yaylası Konumu, Trovit Yaylası Konumu (Google earth)

Çat vadisinden sol tarafa devam edilerek Elevit Yaylasına ulaşılır. Elevit Yaylası 1800m rakımdadır. Yaylada yazları yoğun bir yaylacılık vardır. Çoğunlukla büyük kente göçmüş yöre insanları yaz sezonunda iki-üç aylığına bölgeye gelmektedir. Elevit aslında yayla olarak bilinmesine rağmen, muhtarlığı da olması dolayısıyla köydür. Yeni adı da Yaylaköy'dür. Ama bu yeni isim pek kullanılmaz. Ele alınan diğer yaylada 2350 m yükseklikteki Tirovit yaylasıdır.

Elevit ve Tirovit yaylalarında önemli olan yörenin sahip olduğu dokunun bozulmaması ve yapılacak olan yeni konut-konut yakın çevresinin ve yerleşme dokusunun, bu yöresel mimari özelliklere uygun inşa edilmesidir. Çalışmada, tasarlanacak yeni konutlar için ön bilgi edinilmesine yardımcı olunması amacıyla, geleneksel konutların mimari özellikleri aşağıda ortaya konulmuştur. Yaylalara ait evler yerleşim, plan ve cephe açısından ele alınmıştır. İncelemeye alınan evlerin analizleri; gözlem, tespit ve ölçme teknikleri kullanılarak yapılmıştır.

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Doğu Karadeniz Bölgesindeki, kırsal alanlarda bulunan geleneksel konutlarda dağınık yerleşmeler hakimdir. Yerleşmeler genellikle uygun eğim alanlarında eğime dik olarak oluşturulmuştur. Dağınık yerleşmelerin nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır:

*Karadeniz topografyası toplu yerleşime olanak vermeyecek kadar engebelidir.

*Karadeniz ailenin her mevsim sürekli ilgilenmek zorunda olduğu sebze ve tahıl yetiştirdiği tarlasını koruyup gözetebilmek için ona yakın olmak zorundadır.

*Dağınık yerleşmenin bir nedeni de, Karadeniz insanının farklı kişiliğinden kaynaklanmaktadır. “Kendi içinde bir bütün olma, kimseye muhtaç olmadan yaşama, bireysel kişilik kazanma” dürtüsü, evleri birbirinden uzakta olmaya itmiştir. Dağınık yerleşme tiplerinin de kendi içinde bazı farklılıkları görülmektedir:

*Çok dağınık yerleşmeler; Evler birbirinden çok uzakta, belli bir ilkeye bağlı olmaksızın dağılmışlardır.

*Dağınık yerleşmeler; Evler arasında önemli uzaklıklar olmasına rağmen, evlerin birkaç evlik guruplar oluşturduğu gözlenir. En sık rastlanılan yerleşim şeklidir. Evler, sahipleri tarafından bölücü elemanlarla çevrelenmiştir. Genellikle içlerinde bahçeler yer almaktadır.

*Gruplar halinde yerleşmeler; Evler ekilebilir alanları maksimuma çıkarma, yol şeklinin durumu ya da kaynağına yakın olma gibi etkenler nedeni ile gruplaşma göstermektedir.

*Dizi yerleşmeler; Çok eski bir yol aksından yararlanma veya bir sırt çizgisinde sıralanarak elverişli araziye tarıma ayırabilme amacıyla oluşan yerleşme biçimidir [6].

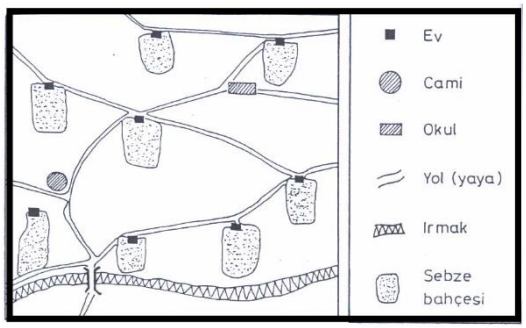

Çok dağınık yerleşmeler

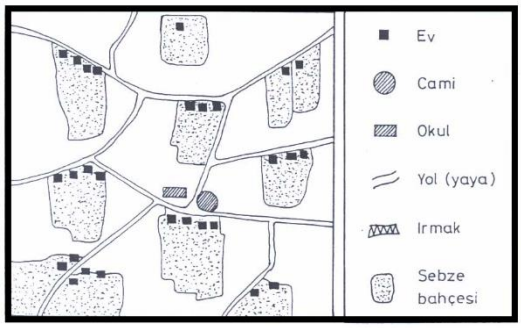

Dağınık yerleşmeler

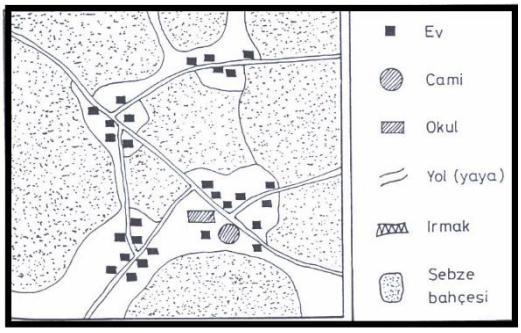

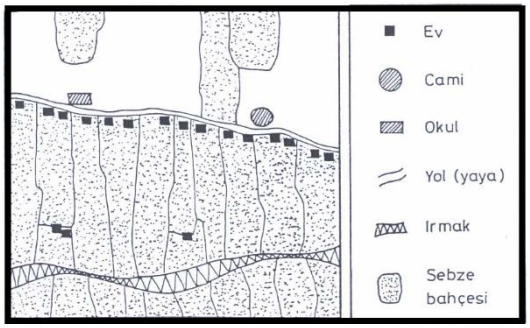

Gruplar halinde yerleşmeler Dizi yerleşmeler

Görsel 5. Kırsal Alandaki Yerleşmeler [6]

Elevit, Tirovit yayla evlerde genel olarak dağınık yerleşme görülmektedir. Bu dağınık yerleşmeler konut uzaklıklarına bağlı olarak gruplar halinde yerleşmeler olarak görülmektedir. Evlerin yerleşmeleri araziye serpilmiş bir düzende ve eğime dik olarak konumlandırılmıştır. Bu tür yerleşmelerin nedenlerinin; topografik yapı ve iklim koşullarına bağlı olduğu söylenebilir, ayrıca manzarada bir ölçüde etkili olabilmektedir.

Her konutun yakın çevresinde büyük ya da küçük açık alanı bulunmaktadır. Bu alanda oturma-dinlenme, yemek yeme, çocukların oynaması için alanlar, çeşitli evcil hayvanların otlaması için bölümler yer almaktadır. Ayrıca çamaşır yıkama yeri, aşhane, wc, çeşme-kuyu gibi bahçe öğeleri de vardır. Bahçelerdeki sınırlayıcı elemanlar olarak özellikle Elevit'te ahşap elemanlar kullanılmıştır. Yerleşme biçimi serbesttir, geometri ve simetri yoktur. Dokusu ve silueti ile doğal bir gelişme hakimdir.

Konutların plan düzenlemelerinde en önemli faktörü geleneksel yaşam oluşturmaktadır. Konutlarda kat sayısı 1 ve iki kattan oluşmaktadır. İki katlı evlerde alt kat ahır katı, üst kat ise yaşama olarak kullanılmaktadır. Bunlardan; Ahır katı; eğimli araziye kurulan konutlarda, eğimden dolayı oluşan kot farkından yararlanılarak elde edilmiştir. Arka duvarı toprağa gömülmüş olan ahırların duvarları moloz ve kaba yonu taştan yapılmıştır. Zemin genellikle toprak ve ahşap döşemedir. Ahır katı yüksekliği az tutulmuştur.

Yaşama katı; günlük hayatın geçtiği mekanların oluşturduğu kattır. Bu kat Elevit'te tamamen ahşap malzemeden, Tirovit'te ise taştan yapılmıştır. Yaşama katı, günlük oturma yemek pişirme, yemek yeme, misafir ağırlama gibi pek çok etkinlikleri içinde barındırmaktadır.

Konstrüksiyon: Konutlarda yığma sistem hakimdir. Yüklerin duvarlar aracılığı ile temel ve zemine iletildiği sistemlerdir. Bu sistemde duvarın ana görevi taşıyıcılıktır. Yığma sistemler ahşap ve kagir yığma sistemler olarak ikiye ayrılır. Elevit'te kagir yığma sistem ve ahşap yığma sistem görülürken Tirovit'te kagir yığma sistem görülmüştür. Elevit'te genellikle ahır katta, Tirovit'te yapının tümünde kullanılan kagir yığma sistemde; moloz veya kaba yonu taşlar, üst üste koyularak arasındaki boşluklar harçla doldurulmakta, harç arası taş kamalarla sıkıştırılmaktadır. Elevit'te zemin katta kullanılan ahşap yığma sistemde; dikmeler kullanılmadan ahşap yapı malzemeleri yatay olarak birbiri üzerine bindirilerek duvarlar

örülmüştür. Ağırlık her ahşap elemandan bir alttakine geçerek zemine iletilmiştir. Genelde 20-30cm kalınlığında dikdörtgen prizmaya yakın kesit verilen ağaçların üst üste yığılmasıyla oluşturulmuşlardır. Kütüklerin birleşimleri "Boğaz Geçme Tekniği" ile yapılmıştır. Başka bir deyişle, ahşapların uçları; geçme noktasından sonra da 15- 20cm uzatılarak yığma yapıya özgü estetik kazandırılmıştır. Konutun ağırlıklı konstrüksiyonunu oluşturan ağaç çeşitleri çevredeki ormanlarda yetişen dayanıklı ağaç türlerinden kullanılmaktadır.

Elevit ve Tirovit'te evlerin çatısı oldukça basit, iki tarafa eğik olan semer çatı şeklinde yapılmıştır. Çatı örtüsü olarak çoğunlukla Elevit ve Tirovit'te oluklu saç levha kullanılmıştır. Kiremit örtüye Elevit'te birkaç evde rastlanmıştır. Elevit'te pencereler ahşap kepenkli yapılmışken Tirovit'te az sayıda kepenkli pencereye rastlanmıştır. Pencereler ahşaptır ve Elevit'te pencereler genelde yatayda iki düşeyde iki bölmelidir. Yatayda üç düşeyde iki bölmeye de rastlanmıştır. Tirovit'te pencereler küçülmüş olup bölmeler genelde yatayda iki düşeyde 1 bölmelidir.

Elevit Yayla Fotoğrafları

Görsel 6. Elevit Yaylası

Görsel 7. Elevit Yaylası

Görsel 8. Elevit Yaylası

Görsel 8. Elevit Yaylası

Görsel 9. Elevit Yaylası

Görsel 10. Elevit Yaylası

Görsel 11. Elevit Yaylası

Tirovit Yayla Fotoğrafları

Görsel 12. Tirovit Yaylası

Görsel 13. Tirovit Yaylası

Görsel 14. Tirovit Yaylasından Göle Varış

Görsel 15 Tirovit Yaylasından Göle Varış ve Tirovit Yaylası

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Mevcut geleneksel yayla konutlarının, konut- konut yakın çevresi ve yerleşme dokusu açısından kendi özgünlüklerini bozmadan kullanılması gerekmektedir. Yörenin dokusunun bozulmadan korunması ile kültürel mirasın korunması-devamlılığının sağlanmasına yardımcı olunabilir. Bu amaçla konutlarda onarım ve iyileştirme işlemlerinin yapılması zorunludur. Özellikle büyük eksikliğin gözlemlendiği alt yapı, tesisat, kanalizasyon gibi birimlerin iyileştirilmesi yoluna gidilmelidir. Konaklama tesislerinin ve aile işletmelerinin kurulması ve kurulu olanların hizmet standartlarını daha da geliştirilmeleri önem taşımaktadır. Bu amaçla yöredeki mevcut konutların mimarisinden yararlanarak, konaklama tesisleri inşa edilmelidir. Oluşturulması gereken tesisler ya yaylada mevcut olan konutların yenilenmesi ve onarılması ya da aynı şekilde inşa edilmesi ile olmalıdır. Bu nedenle yöreye uygun "özgün mimari projeler" hazırlamalıdır. Mevcut durumun iyileştirilmesinin ve yöresel mimariye uygun hale dönüştürülmesinin teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Doğa araştırmaları, doğa yürüyüşleri, kampçılık, fotoğraf çekimi, nehir sporları, izcilik gibi etkinliklere son derece elverişli olan yörenin çok yönlü değerlendirilmesi gerekmektedir.

Elevit ve Tirovit'te incelenen yayla evlerinin bugünkü durumu güven altına alınıp köklü değişiklikler yapmadan modernize edilmelidir. Yapısal değeri sağlamlaştırarak, evin dayanıklılığını ve sosyal bütünlüğünde süreklilik sağlanmalıdır. Malzeme ve teknik açıdan eski-orijinal bölümler ile yeni ekler arasındaki denge ve uyumun belirli ilkelere cevap verebilecek şekilde sağlanması gerekmektedir. Bu işlemler onarma, düzeltme, yeniden yapma, yeniden canlandırmadır. Yapıların günümüz konfor koşullarına kavuşturulması için alt yapısının iyileştirilmesi, yapılara sonradan eklenmiş yapının özgünlüğünü bozan kısımlarının temizlenmesi, asıl fonksiyonunu yitirmiş kısımlarında yenilenmesi, tekrar oluşturulması gerekmektedir. Kültürel değerlerin korunup onarılarak ayakta durabilmeleri yanında, yoğun bir işlev vererek bölgenin canlandırılması, yeni işlevin gerektirdiği yapısal ve strüktürel değişiklikleri gerçekleştirerek, yeni amaca hizmet edecek ölçülerde genişletilmesi ve yükseltilmesi, eklentilerin ve yeni bölümlerin yapılması, çağdaş konfor koşullarına göre yapının donatılması yolu ile bütünleştirerek korunması sağlanmalıdır. Yaylalarda bulunan kültür mirasımızdan yararlanarak, mimarsız mimariye sahip çıkılması gerektiği gerçeği unutulmamalıdır.

.

KAYNAKÇA

[1] Özdemir, S., *Yayla Evlerinin Modernizasyonu*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 1996.

[2] Olalı, H., *Turizm Politikası ve Planlaması*, Ege üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları/ İstanbul, 1990.

[3] Var, M., *Trabzon ve Rize İllerindeki Rekreasyonel Değeri Olan Bazı Yaylaların Turizm Açısından İncelenmesi*, Doğu Karadeniz Turizmi- Konferans-Workshop, 63-65, Trabzon, 1992.

[4] Aklan, A., *Toroslarda Yayla Yerleşmeleri*, Türk Halk Mimarisi Sempozyumu, 1-15, Mart 1990.

[5] Atacan, F. ve Pekdemir, A., Tarihi Çevre Korumasında İlk Aşama: Saptama-Belgeleme, Mimarlık, Mart, 4, 16-17, 1984.

[6] https://tr.wikipedia.org/wiki/Rize_%28il%29
(Erişim tarihi: 10.12.2023)

[7] https://portal53.wordpress.com/2014/03/29/camlihemsin/
(Erişim tarihi: 10.12.2023)

[8] https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87aml%C4%B1hem%C5%9Fin
(Erişim tarihi: 10.12.2023)